

Nr 119.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt för vissa förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter att komma i åtnjutande av tilläggspension; given Stockholms slott den 3 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:

Hos Kungl. Maj:t hava förutvarande lärarinnorna Christina Elisabet Arfwidsson, född den 1 september 1854, och Jenny Isabella Lamberg, född den 13 december 1837, förra slöjdlärarynnan Emilia Gustafva Carlquist, född den 20 juli 1833, förra teckningslärarinnan

Rätt för vissa förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter att komma i

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 105 häft. (Nr 119.)

1

åtnjutande av
tilläggspen-
sion.

Gustafva Elisabeth (Elise) Bergman, född den 9 juli 1842, samt förra lärarinnan Johanna Charlotta Östberg, född den 30 september 1858, anhållit att komma i åtnjutande av tilläggs pension, ehuru de icke uppfyllt alla de i kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna föreskrivna villkor.

Vad beträffar de bestämmelser, som för närvarande gälla för pensionering av lärarinnor vid privatläroverk, har redogörelse därför vid flera tillfällen under de senare åren lämnats i samband med anmälan inför Kungl. Maj:t av ärenden, som berört pensionsförhållanden för lärarinnor vid enskilda läroanstalter. I sådant hänseende torde jag särskilt få hänvisa till det utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden den 11 mars 1921, som åtföljde Kungl. Maj:ts proposition till 1921 års riksdag nr 288 angående tillfällig pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.

I detta sammanhang torde jag blott behöva erinra om att pensioner till nämnda lärarinnor normalt utgå från den för sådant ändamål inrättade lärarinnornas pensionsanstalt — ofta jämväl från någon av de sedan många år tillbaka förefintliga enskilda pensionsinrättningarna för ifrågavarande lärarinnor — men att, då de från nämnda anstalt reglements enligt utgående pensionerna i de flesta fall uppgå till mycket obetydliga belopp, riksdagen anslagit medel för beredande av tilläggs pensioner, avsedda att utöka grundpensionerna. Föreskrifter beträffande dessa tilläggs pensioner lämnades i enlighet med beslut av 1917 års riksdag i förut omnämnda kungörelse den 31 december 1917.

Lärarinnornas pensionsanstalt upprättades genom beslut av 1910 års riksdag, och reglemente för anstalten fastställdes genom en kungörelse den 23 december 1910 (nr 145), vilken trädde i kraft den 1 januari 1911.

För rätt till tilläggs pension fordras enligt kungörelsen den 31 december 1917 dels att vederbörande lärarinna är eller varit delägare i lärarinnornas pensionsanstalt eller ägt rätt att ingå som delägare i nämnda anstalt eller avgått med pension före den 1 januari 1911, dels att hon vid sin avgång under minst 10 tjänstår bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad.

De bestämmelser i fråga om pensioner åt lärarinnor vid privatläroverken, som sålunda förefinnas, äro emellertid ej tillämpliga på alla dylika lärarinnor. Det har nämligen funnits åtskilliga lärarinnor — flera sådana finnas ännu — som icke tillhört någon pensionskassa och redan avgått från sin tjänst, då bestämmelserna om tilläggspension trädde i kraft. Dessa lärarinnor hava tydligen icke kunnat i vanlig ordning erhålla tilläggspension. Vidare har författningens reduktionsregel för beräkning av tjänstår från tilläggspension utestängt en hel del övningslärarinnor, som i övrigt uppfylla alla förutsättningar för erhållande av sådan pension, men vilkas årliga tjänstgöring ej varit eller kunnat vara tillräckligt omfattande. Åtskilliga lärarinnor av dessa båda kategorier hava emellertid genom beslut av 1919, 1920 och 1921 årens riksdagar erhållit rätt att kunna komma i åtnjutande av tilläggspension, ehuru de ej uppfyllde härför stadgade villkor.

Vad nu angår de lärarinnor, vilkas ansökningar jag i början av mitt anförande under denna punkt omnämnde, har Jenny Isabella Lamberg avgått från sin tjänst den 1 juni 1895 utan att tillhöra någon pensionskassa och är av denna anledning utesluten från rätt att erhålla tilläggspension. Detsamma gäller om Johanna Charlotta Östberg, vilken avgått från sin tjänst den 1 juni 1889 men efter erläggande av frivilliga avgifter fått pension från och med den 1 april 1913, vartill kommer att hon kan åberopa allenast 6 års tjänstgöring vid enskild läroanstalt. Övriga sökandena äro förutvarande övningslärarinnor. Av dessa hava Christina Elisabet Arfwidsson och Emilia Gustafva Carlquist haft en tjänstgöring, som varit så föga omfattande, att en evalvering av tjänstgöringen i enlighet med principerna i förenämnda kungörelse ger till resultat, att de under blott respektive $6\frac{17}{20}$ och $9\frac{8}{20}$ tjänstår fullgjort i sagda kungörelse avsedd tjänstgöring, under det att kungörelsen, såsom jag redan omnämnt, fordrar minst 10 års tjänstgöring. Gustafva Elisabeth Bergman åter kommer vid tillämpning av berörda beräkningsgrunder upp till en tjänstgöring av $14\frac{10}{20}$ år men brister däremot i det avseendet, att hon avgått år 1906 från sin befattning utan pension.

Ansökningarna åtföljas av åldersbevis samt merendels även av vitsord om sökandenas behov av tilläggspension för sitt uppehälle samt åtskilliga bestyrkta uppgifter om sökandenas tjänstgöring, av-

seende läroanstalts namn, år för tjänstgöringen, tjänstgöringens art och antal läsår.

Över ifrågavarande ansökningar hava efter härå erhållna remisser skolöverstyrelsen och statskontoret vid olika tillfällen avgivit utlåtanden, och har sistnämnda ämbetsverk i ett utlåtande av den 3 augusti 1921 i anledning av de av Christina Elisabet Arfwidsson och Jenny Isabella Lamberg gjorda ansökningarna anfört följande:

Då ifrågavarande ansökningar äro i huvudsak likartade med dem, som, med anledning av propositioner föranlett 1919, 1920 och 1921 års riksdagar att medgiva rätt för vissa förutvarande lärarinnor att, ehuru de icke i allo uppfyllde villkoren för att erhålla tilläggs pension enligt kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965), kunna komma i åtnjutande av dylik förmån, beräknad enligt de i nämnda kungörelse angivna grunder, har statskontoret icke något att erinra mot bifall till ansökningarna på sätt skolöverstyrelsen tillstyrkt.

Överstyrelsens berörda tillstyrkande sker under förutsättning, att sökandena visa sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd.

Sedermera har överstyrelsen efter erhållen remiss å de av Emilia Gustafva Carlquist och Gustafva Elisabeth Bergman gjorda ansökningarna under enahanda förutsättning tillstyrkt jämväl dessa, varjämte statskontoret uti infordrat utlåtande instämt i överstyrelsens yttrande.

Beträffande åter den av Johanna Charlotta Östberg gjorda ansökningen har överstyrelsen i ett utlåtande av den 14 november 1921 — efter erinran hurusom riksdagen medgivit, att f. d. lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter finge uppbära tilläggs pension, ehuru de icke fyllt alla härför angivna villkor — anfört:

Såvitt överstyrelsen hade sig bekant, hade dock i fråga om ett särskilt av dessa villkor, nämligen det att vederbörande skulle vid sin avgång under minst 10 tjänstår, beräknade på visst angivet sätt, hava bestritt sådan tjänstgöring vid enskild läroanstalt, att hon enligt eljest gällande bestämmelser ägt rätt att tillgodoräkna sig densamma för uppflyttning i högre lönegrad, dylikt undantag icke medgivits annat än för ett fåtal övningslärarinnor, för vilka antingen reglerna för tjänstårsberäkning verkat särskilt ogynnsamt eller ock andra säregna omständigheter förelegat. Nu hade sökanden vid statsunderstödd enskild läroanstalt en tjänstetid av allenast 6 år och hade vid unga år fullständigt lämnat lärarverksamheten samt syntes icke heller i övrigt kunna likställas med nyssnämnda lärarinnor. Under sådana omständigheter ansåge sig överstyrelsen icke kunna tillstyrka bifall till den gjorda ansökningen.

Statskontoret har i ett den 3 februari 1921 dagtecknat utlåtande förklarat sig instämma i överstyrelsens sistberörda yttrande.

Jag torde kunna fatta mig kort beträffande ifrågavarande ansökningar, då de, på ett undantag när, äro likartade med dem, som föranledde 1919, 1920 och 1921 års riksdagar att medgiva rätt för dåvarande sökande att åtnjuta tilläggspension. Med detta undantag avser jag den av Johanna Charlotta Östberg gjorda ansökningen. Denna sökande kan — såsom också överstyrelsen påpekat — till stöd för sin ansökning åberopa en tjänstetid av blott 6 år, och denna tjänstgöring avslutades redan så tidigt som år 1889. Visserligen har hon dessförinnan tjänstgjort under 5 år vid folkskola, men sistnämnda tjänstgöring synes mig knappast kunna tagas i betraktande i detta sammanhang, och jag anser mig därför icke kunna tillstyrka någon åtgärd för att bereda denna sökande någon tilläggspension.

Det kan måhända synas egendomligt, att, såsom hittills skett, år efter år små grupper av forna lärarinnor ge sig tillkänna och att upprepade framställningar till riksdagen i nu förevarande syfte måste göras. Anledningen härtill ligger, såsom tidigare i liknande sammanhang påpekats, emellertid nära till hands. De personer, det här gäller, äro ej sällan komna till hög ålder och sakna ofta möjlighet att vinna kännedom om åtgärder av den art, som här avses. Då de därjämte ej tillhöra någon kassa eller understödsanstalt och äro kringspridda över hela landet, har det ej varit möjligt att omedelbart få vetskap om deras förhållanden eller ombestyras, att ansökningarna inkomma till Kungl. Maj:t. Under erinran härom får jag tillstyrka, att till riksdagen avlåtes framställning av enahanda innebörd som de, vilka de tre senaste åren förelagts riksdagen. Rätten för nu ifrågavarande lärarinnor att åtnjuta pension bör, i anslutning till vad riksdagen förut i liknande fall medgivit, inträda med ingången av år 1922.

Beträffande det av skolöverstyrelsen uppställda villkoret angående skyldighet för sökandena att styrka sig vara för sitt uppehälle i behov av understöd får jag endast erinra, att de av 1921 års riksdag godkända ändrade bestämmelserna i fråga om tilläggspensioners beräkning m. m., intagna i kungörelsen den 18 november 1921 (nr 702), givetvis skulle äga tillämpning även på dessa lärarinnor.

Jag torde böra tillägga, att om nu nämnda lärarinnor erhålla den rätt, varom här är fråga, den därav förorsakade kostnaden för år 1922 torde bliva så ringa, att det förslagsanslag, varifrån tilläggspensionerna skola utbetalas, ej av denna anledning lär behöva höjas för samma år.

Under åberopande av vad jag nu anfört hemställer jag alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen medgiva,

att en var av förutvarande lärarinnorna Christina Elisabet Arfwidsson, Jenny Isabella Lambert, Emilia Gustafva Carlquist och Gustafva Elisabeth Bergman må utan hinder därav, att hon icke uppfyller alla för erhållande av tilläggs pension enligt kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggs pensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna stadgade villkor, kunna för tid efter utgången av år 1921 komma i åtnjutande av tilläggs pension, beräknad enligt grunder, som angivas i berörda kungörelse samt i kungörelsen den 18 november 1921 (nr 702) angående ändring i vissa delar av förstnämnda kungörelse.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall ävensom förordna, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gösta Neuendorff.